

درسنامه و نکات مهم درس ۴

کانال تخصصی تاریخ من
@tarikheman3
کد: ۴۱۰/۵۴

تاریخ ۱

پایه : دهم علوم انسانی
تهیه کننده مرضیه نوریان- مشهد

پیدایش تمدن؛ بین النهرین و مصر

تقسیم گذشته بشر در یک تقسیم بندی کلی: به دوره پیش از تاریخ و دوره تاریخی
دوران پیش از تاریخ: شامل دورانی طولانی از زندگی انسان؛ آغاز آن با ظهور او در پهنه گیتی و ادامه تا اختراع خط و گسترش تمدن در حدود 5000 سال پیش؛ آگاهی ما از این دوره: تنها براساس کاوش های باستان شناسی
نخستین انسان واره ها بر اساس شواهد باستان شناسی: سکونت نخستین انسان واره حدود 4 میلیون سال پیش در علفزارهای آفریقا و بعدها کوچ گروه هایی از آنان به اروپا و آسیا
طی کردن مسیر طولانی و مراحل مختلفی توسط بشر برای رسیدن به تمدن
تقسیم مراحل زندگی انسان های پیش از تاریخ بر اساس نوع اقتصاد معیشتی و ابزارهای متناسب با آن توسط باستان شناسان:
به دوره گردآوری خوراک و دوره تولید خوراک

۱. دوره گردآوری خوراک :

{ویژگیها} شیوه زندگی انسان های نخستین:

- اساس آن بر دوره گردی، شکار جانوران و گردآوری دانه، میوه، و ریشه گیاهان و درختان برای تأمین خوراک؛
- تداوم این شیوه از زندگی، تا چندین میلیون سال دوام و تغییر و تکامل آن بسیار کند و محدود.
- رفتن مردان در دسته های کوچک به شکار برای سالهای طولانی و جمع آوری بقایای خوردنی گیاهان و میوه درختان توسط زنان.
- استفاده از پناهگاه های طبیعی مانند غارها و نیز کلبه های ساخته شده از شاخ و برگ درختان و گیاهان توسط انسان های اولیه برای حفظ جان خود
- یکی از اتفاقات مهم دوران پیش از تاریخ: به کار گرفتن آتش. تأثیر بسزای این اتفاق، بر زندگی انسان و ارتباط او با محیط.
- سنگ، اصلی ترین ماده مورد استفاده انسان های نخستین برای ساختن ابزار. در آغاز، ابزارهای سنگی بسیار ساده و ابتدایی، اما افزایش مهارت بشر در ساخت تیغه های سنگی در خلال صدها هزار و حتی چند میلیون سال، بر و توانایی ساخت ابزارهایی مانند تبر، زوبین و کارد.
- استفاده مردمان پیش از تاریخ از استخوان و چوب برای ابزارسازی علاوه بر سنگ

- عدم توانایی انسان های نخستین در آغاز، به حرف زدن ، اما نیاز به برقراری ارتباط با یکدیگر به منظور انجام شکار بصورت گروهی ؛ به تدریج تا اواخر دوره گردآوری خوراک، تکامل توانایی بشر در سخن گفتن و اندیشیدن و حتی استفاده از هنر نقاشی برای نشان دادن احساس و اندیشه خود.
- دشواری مطالعه وضعیت دینی و اعتقادات مردم دوره گردآوری خوراک، به دلیل نبود شواهد و مدارک، تلاش باستان شناسان برای پی بردن به معتقدات دینی انسان های نخستین با بررسی اعتقادات جوامع شکارگر کنونی، مانند بومیان استرالیا و قبیله های سرخ پوست آمریکای جنوبی . ارتباط اعتقادات انسان های اولیه با مشکلات و مخاطرات زندگی آنان مانند بیماری، مرگ، سیل، و خشکسالی ؛باور آنان به نیروهای مرموز و فرا طبیعی که در نظر آنان نگاهدارنده زمین، آسمان و حامی زندگی شان بود.

۲. دوره تولید خوراک :

ویژگیها:

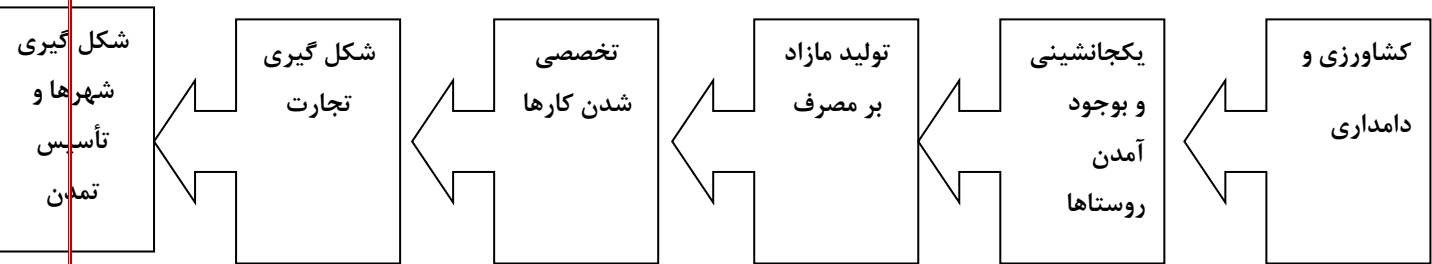
از حدود 12000 سال پیش، آغاز کشت برخی گیاهان و اهلی کردن حیوانات توسط گروه هایی از مردم گردآورنده خوراک با استفاده از تجربه های گذشته، و موفقیت آنان در تولید خوراک برای نخستین بار .
نظریات متفاوت باستان شناسان درباره تقدم کشاورزی بر اهلی کردن حیوانات و یا برعکس، همچنین معرفی مناطق مختلفی از کره زمین بعنوان خاستگاه دیرینه کشاورزی توسط باستان شناسان؛ اما براساس کاوش های باستان شناسی اخیر، توافق بیشتر بر مناطق کوهپایه ای زاگرس در غرب ایران بعنوان خاستگاه کشاورزی

- ساکنان تپه چغاگلان در شهرستان مهران (استان ایلام) : از نخستین گردآورندگان خوراک و روی آوردن آنان به کشت گندم و جو بر اساس یافته های به دست آمده از کاوش های این منطقه.

به هر حال، در فاصله ۱۲۰۰۰ تا ۶۵۰۰ سال پیش (عصر نوسنگی) : رواج کشت غلات و رام کردن جانوران در بیشتر نقاط جهان

- آغاز کشت دانه توسط زنان : بعلت مسئولیت زنان در گردآوری دانه های گیاهان
 - در عصر نوسنگی، ترقی فن ساخت ابزار وظروف سنگی توسط انسان ، ابداع چرخ سفالگری، در نتیجه تولید ظروف گلی و تولید پارچه با استفاده از پشم حیوانات،
- اهمیت ابداع کشاورزی : رویدادی مهم و سرنوشت ساز در زندگی انسان ؛ معرفی آن بعنوان انقلاب کشاورزی توسط برخی باستان شناسان و اهمیت و تأثیر آن در تاریخ بشر همچون "انقلاب صنعتی" در قرن 18 م.
- مهم ترین پیامدهای کشاورزی :

۱. دست کشیدن کشاورزان به منظور کاشت، داشت و برداشت محصول، از دوره گردی و ایجاد نخستین روستاها به عنوان سکونت گاه های دائم
۲. به دلیل تولید اضافه بر نیاز، روی آوردن عده ای به فعالیت دیگری غیر از تولید خوراک مانند ابزار سازی، سفالگری و پارچه بافی و مهارت و تخصص در تولید این محصولات
۳. {پیامد} در نتیجه تولید مازاد بر نیاز، آغاز داد و ستد میان روستاهای دور و نزدیک به صورت تدریجی؛ در نتیجه رونق داد و ستد، فراهم شدن زمینه آشنایی مردم مناطق مختلف با آداب و رسوم، مهارت ها و اندیشه های یکدیگر

تمدن های نخستین

۱. بین النهرین

شکل گیری تمدن : شکل گیری نخستین مراکز تمدنی در حدود 35 00 ق.م . در کشور عراق کنونی و جلگه خوزستان براساس کاوش های باستان شناسی

براساس یافته های برخی باستان شناسان : آغاز کشاورزی توسط کشاورزان کوهپایه های زاگرس، برای نخستین بار، در دشت ها و جلگه های مجاور از جمله بین النهرین،

به دلیل کمبود بارندگی در بین النهرین ، عدم امکان کشت دیم ، کشت زمین های وسیع در اطراف رودهای دجله و فرات توسط ساکنان این منطقه با حفر آبراه ها و ایجاد آبیگرهای متعدد، و تولید محصولات فراوان و مازاد بر نیاز .

پیامد افزایش جمعیت و تولید مازاد بر خوراک: گسترش روستاها و سرانجام پدید آمدن نخستین شهرها در این منطقه

بین النهرین یا میان رودان: به معنای سرزمین های میان دو رود دجله و فرات در کشور کنونی عراق!؛ اما عدم محدودیت

جغرافیای تمدن بین النهرین به سرزمین های میان این دو رود و شامل تمامی سرزمین های پست غرب فلات ایران

سرچشمه گرفتن رودهای دجله و فرات از مناطق کوهستانی ترکیه و ارمنستان و بهم پیوستن آنها پس از طی کردن مسافتی

طولانی در کشور عراق . سپس با پیوستن به کارون، در نزدیکی بندر خرمشهر، تشکیل ابرود رود و به سمت خلیج فارس جریان

می یابند . به وجود آمدن دشت های حاصلخیزی بر اثر رسوب این رودها در نتیجه تبدیل این منطقه به مهد یکی از کهن

ترین تمدن ها .

سومر :

سومر: بوجود آمدن اولین شهرها در ناحیه جنوبی بین النهرین، معروف به سومر . سومر: همچنین نام یکی از اقوام کهن ساکن این ناحیه

مهم ترین شهرهای سومر: اور، اوروک، لاگاش و کیش

چگونگی اداره شهرهای سومری (وضعیت سیاسی سومر) : وجود حکومت مستقل در هر یک شهرهای سومر به همراه روستاهای

پیرامون خود، معروف به **دولت شهر یا کشور شهر**

روابط دولت شهرهای سومری بایکدیگر: این دولت شهرها اغلب با یکدیگر در حال رقابت و جنگ به سر

اعتقادات دینی بین النهرین: پرستش خدایان متعدد توسط مردم بین النهرین، از جمله سومریان، و اعتقاد به تعلق هر شهر از

آن خدایی خاص ؛ ساخت پرستشگاه باشکوه برای خدای شهر خویش توسط مردم بین النهرین؛ نیز انجام قربانی ها و پرداخت

هدایای بسیار برای خدایان؛ اعتقاد آنان در آفرینش انسان توسط خدایان برای خدمت به خود و در صورت کوتاهی ، تنبیه آنان

توسط خدایان با فرو فرستادن سیل و طوفان یا خشکسالی؛ رهبران مذهبی آنان : کاهنان؛ نقش کاهنان: آگاهی کاهنان و به

ویژه کاهن اعظم از دانش های عصر خود، عمل آنان به عنوان واسطه میان مردم و خدایان و داشتن قدرت و ثروت فراوان و علاوه بر مقام پیشوایی دینی در اختیارداشتن فرمانروایی سیاسی

وضعیت سیاسی بین النهرین: کاهنان، در آغاز، در اختیارداشتن پیشوایی دینی به همراه فرمانروایی سیاسی، اما سرانجام دستیابی به قدرت توسط فرماندهان نظامی، و موروثی نمودن حکومت در خانواده خود.

صنعت در بین النهرین: مهارت صنعتگران سومری علاوه بر سفالگری، در ساخت ابزار و جنگ افزارهای مفرغین در آن زمان، یادگیری کاربرد فلزات مختلفی مانند مس و قلع توسط مردم جنوب غربی آسیا، و از ترکیب این دو، ساخت اشیای مفرغین بسیار مقاوم و محکم

وضعیت ادبیات در بین النهرین: کشف لوح های گلی فراوانی به خط میخی و زبان سومری در بقایای شهرهای سومری. به گمان برخی باستان شناسان مخترع خط: سومریان و تعلق نخستین نوشته های جهان به آنان؛ بعضی از این لوح ها حاوی: آثار ادبی بلند، مانند افسانه گیلگمش.

اکتاد:

چگونگی قدرتیابی (ایجاد اولین امپراتوری): در حدود 2400 ق.م.، تسلط قوم اکتاد ساکن در مرکز بین النهرین به فرماندهی سارگن بر کشور شهرهای سومری؛ اقدامات سارگن: سپس تسلط سارگن بر سرتاسر بین النهرین و تشکیل امپراتوری بزرگی شامل سرزمینهای سواحل شرقی دریای مدیترانه تا کوه های زاگرس، اتحاد مردم و اقوام دارای اندیشه، آداب و رسوم، صنعت و هنر گوناگون توسط این امپراتوری، و در نتیجه تبادل بیشتر فرهنگ و تمدن در بین النهرین.

تداوم امپراتوری سارگن: حدود دو قرن و در پی آن، فرا رسیدن دورانی از بی ثباتی و ضعف. قدرتیابی اموریها (بابل قدیم): از حدود 1900 ق.م.، قدرتیابی تدریجی قوم دیگری به نام اموری، در مرکز بین النهرین و تأسیس سلسله ای مشهور به بابل قدیم. مشهورترین فرمانروای این سلسله: حمورابی. اقدامات حمورابی: فتح مناطق وسیعی از بین النهرین و ضمیمه قلمرو خود؛ همچنین انجام اقدامات مهمی در زمینه کشورداری، کشاورزی و قانون گذاری.

شیوه حکومتی حمورابی: مبتنی بر قدرت و اختیارات فراوان پادشاه و اطاعت کامل حاکمان ولایات از او؛ مقام پادشاهی در پندار وی بعنوان هدیه ای از جانب خداوند به خود.

مهم ترین دلیل شهرت حمورابی در تاریخ: به خاطر قانون نامه ی برجای مانده از وی بعنوان نخستین سند قانون گذاری جهان. قانون نامه حمورابی: شامل مجموعه ای از قوانین مربوط به زراعت، آبیاری، کشتیرانی، خرید و فروش برده، ارث، ازدواج و مجازات های انواع جرم ها و جنایت ها

علل اهمیت شهر بابل: تبدیل شهر بابل، پایتخت اموری ها، به دلیل داشتن موقعیت مناسب سیاسی و جغرافیایی، به یکی از مراکز بزرگ تجارت بین المللی در جهان باستان و برخوردار از ثروت و رفاه فراوانی. آباد ماندن شهر بابل در دوران سلسله های بعدی

وضعیت بین النهرین پس از ضعف و زوال حکومت بابل قدیم: قدرتیابی آشوریان بعنوان قومی جنگجو در شمال بین النهرین؛ افزایش قلمرو و ثروت حکومت آشور: با لشکرکشی های پیاپی به سرزمین های همجوار و غارت و ویران کردن آنها،

میراث تمدن بین النهرین:

پی ریزی تمدنی عظیم توسط ساکنان بین النهرین، دستیابی آنان به پیشرفت های چشمگیری در زمینه های مختلف، از جمله سیاست و حکومت، قانون گذاری، معماری و شهرسازی، هنر، صنعت و خط.

تأثیر تمدن بین النهرین بر تمدن های پس از خود، از جمله تمدن ایران در زمان هخامنشیان و نیز تمدن یونان باستان،

۲. مصر، هدیه رود نیل

شروع تمدن در مصر مدتی پس از آغاز زندگی در شهرها توسط سومریان ،

در مصر، وابستگی جریان زندگی و تمدن به رود پرآب و طویل نیل ؛ جاری شدن نیل از دریاچه های آفریقای مرکزی به سمت شمال و ریختن به دریای مدیترانه . بالا آمدن آرام آب نیل هر سال بر اثر ذوب شدن برف ها و باریدن باران های بهاری، و فراگرفتن سواحل پست ؛ سپس پس نشستن آهسته آهسته و برجای گذاشتن لایه ای از رسوبات غنی و زمین های مرطوب را مستعد کشت و زرع می کند.

تأثیر محیط جغرافیایی بر زندگی در مصر: ایجاد محیط مساعدی برای زندگی در مصر توسط رود نیل، حفظ این کشور از تهاجم خارجی بعزت وجود موانع طبیعی مانند صحراهای گرم در شرق و غرب، دریای مدیترانه در شمال و صخره های شمالی، تهاجم بیرونی به مصر اغلب از طریق شبه جزیره سینا در شمال شرق این کشور، و عاقبت دستیابی فاتحان، از همین مسیر به آن سرزمین

سیاست و حکومت :

تقسیم تاریخ مصر باستان توسط مورخان، به سه دوره: امپراتوری قدیم، میانه و جدید.

ویژگیهای دوه قدیم امپراتوری مصر باستان:

- در دوره امپراتوری قدیم، قدرت فرعون ها در اوج
 - ساخت اهرام سه گانه، بعنوان یکی از شاهکارهای معماری جهان باستان ، به دستور آنان ؛
 - استفاده فرعون ها برای اداره امور کشور، از وزیر یا شخصی با عنوان "کارگزار کل کشور " و وظیفه وزیر : بر عهده داشتن مسئولیت اداره امور اداری، مالی و قضایی
 - قدرت و اعتبار زیاد فرعون، در میان مردم ؛
 - جانشینی پسر یا هر یک از اعضای خانواده فرعون، حتی همسر او به جای وی
- ویژگیهای فرعون: {چگونگی اداره کشور توسط فرعون}: انجام کارهای او بر اساس اراده خدایان و آنچه می گفت از زبان یکی از خدایان بود در نتیجه اجرای بی چون و چرای فرمان های او؛ قدرت و اعتبار زیاد فرعون، در میان مردم؛ استفاده فرعون ها برای اداره امور کشور، از وزیر یا شخصی با عنوان "کارگزار کل کشور "

دین :

- پرستش خدایان زیادی توسط مصریان باستان . شناسایی حداقل نام چندین هزار خدا در نوشته های مصری، البته تصور مردم مصر، در مهربان تر و دوستانه تر بودن خدایانشان از خدایان سومری {علت} شاید به سبب آسان تر و مطبوع تر زندگی در اطراف رود پر برکت نیل نسبت به زندگی در کناره های دجله و فرات.
- تلاش آمن هوتپ چهارم، یکی از فرعون های دوره جدید : برای ترویج یگانه پرستی در شکل پرستش خدای خورشید در مصر، اما پس از مرگ او، دوباره رواج پرستش چندخدایی توسط کاهنان با توجه به نقش مهم آنان در فرهنگ مصر

- دعوت مردم مصر به پرستش خدای یگانه توسط حضرت یوسف و حضرت موسی : به احتمال بسیار در دوران امپراتوری جدید،
- باور مصریان: به زندگی بعد از مرگ باور و اعتقاد آنان به سرگردانی روح پس از مرگ برای مدتی و سپس بازگشتن آن به جسم ؛ {علت} به همین دلیل، مومیایی کردن اجساد فرعون ها {هدف} برای جلوگیری از فاسد شدن جسم،

جامعه و اقتصاد :

اساس زندگی در مصر باستان: پر کشاورزی

بیشتر جمعیت مردم مصر: متشکل از کشاورزان ؛ کشت گندم، جو، خرما و میوه های دیگر توسط آنان در کشتزارهای اطراف نیل متعلق به فرعون ها، کاهنان و مقام های حکومتی ؛

وضعیت اجتماعی مصر:

{وظایف مردم مصر} صبور و فرمان بر بودن مردم مصریان . {علت} اطاعت بی چون و چرا از فرمان فرعون و مأموران او بر اساس آموزه های دینی . ناگزیر بودن توده های مردم، علاوه بر پرداخت مالیات، برای بیگاری برای حکومت در ساختن آرامگاه ها، کاخ ها، معابد و نیز حضور در جنگ ها،

ادبیات و هنر :

یکی از دستاوردهای برجسته تمدن مصر باستان: ابداع خط های مختلف هیروگلیف و دموتیک و استفاده از هر یک در جاهای متفاوت ؛ نیز ابداع کاغذ پاپیروس توسط مصریان با استفاده از نی،

برجای ماندن شماری از این پاپیروس ها حاوی مطالب: ادبی، دینی، شرح حال و اقدامات فرعون ها

شهرت تمدن مصر بیش از هر چیز : به خاطر بناهای باستانی مانند اهرام، معابد، کاخ ها و نیز آثار هنری به ویژه مجسمه ها بهره مندی مصر از منابع طبیعی سنگ آهک و سنگ خارا و استفاده معماران مصری برای ساختن هرم و دیگر بناها از آنها . نیاز ساخت این بناهای عظیم به دانش و مهارت بسیار و امکانپذیر نبودن ساختن آنها بدون محاسبات دقیق هندسی و ریاضی . مهارت مصریان باستان :همچنین در نقاشی، مجسمه سازی و ساخت جنگ افزارها و دیگر ابزارها، و خلق آثار زیبا و ظریف . استخراج مس و طلا توسط آنان برای ساختن این اشیاء، از معادن دوردست،

خلاصه و درسنامه درس ۴ - تاریخ ۱ / تهیه کننده : مرضیه نوریان - مشهد

مصر	بین النهرین	کشور اداره
تقسیم تاریخ مصر باستان توسط مورخان، به سه دوره: امپراتوری قدیم، میانه و جدید. قدرتیابی فراعنه و تسلط آنان بر مردم	در ابتدا بصورت دولت شهر یا کشور شهر سپس دراختیارداشتن پیشوایی دینی به همراه فرمانروایی سیاسی توسط کاهنان، اما سرانجام دستیابی به قدرت توسط فرماندهان نظامی، و موروثی نمودن حکومت در خانواده خود.	

شبهات: پرستش خدایان متعدد توسط مردم هر دو کشور؛ وجود کاهنان بعنوان واسط بین خدایان و مردم؛ ساخت معابد برای خدایان	اعتقادات
<p>تفاوت:</p> <ul style="list-style-type: none"> • در بین النهرین: اعتقاد به تعلق هر شهر از آن خدایی خاص • در بین النهرین ساخت پرستشگاه باشکوه برای خدای شهر خویش توسط مردم بین النهرین • مهربان تر و دوستانه تر بودن خدایان مصر از خدایان سومری • وجود یگانه پرستی در برخی دوران در مصر • انجام مومیایی توسط مصریان بعلت جلوگیری از فاسدشدن جسد و اعتقاد ایشان به زندگی پس از مرگ • نقش مهم فرهنگی کاهنان در مصر و نقش دینی و سیاسی پررنگ تر کاهنان در بین النهرین قبل از تشکیل امپراتوری 	دینی بین النهرین و مصر

شبهات: مقام پادشاهی در پندار حمورابی بعنوان هدیه ای از جانب خداوند به خود . در نتیجه اطاعت بی چون و چرا از وی، انجام کارهای فرعون بر اساس اراده خدایان و آنچه می گفت از زبان یکی از خدایان بود در نتیجه اجرای بی چون و چرای فرمان های او	فرعون و حمورابی
تفاوت: استفاده فرعون ها برای اداره امور کشور، از وزیر یا شخصی با عنوان "کارگزار کل کشور "	

